

Историичност личности Господа Исуса Христа

У В О Д

Личност Господа Исуса Христа је одувек била за многе „камен спотицања”. У целокупној светској историји нема личности око које се више расправљало и доказивало да ли је стварна, или мит — од личности Господа Исуса Христа. „Никада се ни пре ни после њега није појавило на земљи људско биће, према коме би се више љубави и оданости од стране једних, и више мржње и нетрпељивости од стране других људи показивало”.¹

Његови савременици, књижевници и фарисеји, који су били непријатељи и Његови и Његове науке, борили су се против Његовог месијанства, али никада нису порицали нити спорили реалност Његове личности. Први су јеретици докети оспоравали стварну историчност Његове личности. Они су учили да је Он имао привидно а не стварно материјално тело. Против њих је писао св. Јован Богослов (в. I Јн. 4, 2—3; II Јн. 1, 7). Од XVIII века све више у први план избија сумња да је Христос икада постојао. Ту мисао је први исказао Француз Дјупи. Отада Свето Писмо, а нарочито Нови завет, бива подвргнуто најоштријој критици од стране представника негативне критике. Такав њихов став је имао за циљ да из Новог завета одстрани све „чудесно и натприродно”. У томе се нарочито истиче Рајмарус, познат по спису „Фрагменти непознатог”. Од друге половине XIX века јавља се тежња да се личност оснивача хришћанства прогласи за мит. Тако нпр. Енглеz Робертсон, па Калтхоф, затим Пољак А. Њемојевски, Американац Вилијем Б. Смит и други, у својим делима разрађују и расподелају ту тему у бескрај.

И данас, у наше време, има научника, а у појединим земљама постоје и научне институције, којима је циљ да научно докажу да

¹ Др Радивој А. Јосић, Борба против и за јеванђелског Исуса Христа, Београд 1936. 6.

Исус Христос није постојао, него да је измишљена личност. Међу њима, на пример, поменимо совјетског историчара и академика Роберта Јурјевича Випера (1859—1954), који се нарочито интересовао за време и услове у којима су настали новозаветни списи. О томе расправља у својим делима „Почеци хришћанске литературе” и „Рим и рано хришћанство”. Он одбацује новозаветне списе као историјска сведочанства зато што у њима, по њему, има доста „чудесног и митолошког”. Труди се да докаже да су и друга, ванбиблијска историјска сведочанства која говоре о Исусу Христу, пуна фалсификата уметнутих од стране хришћанских писаца III и IV века. Такве уметке налази у делима Јосифа Флавија, Корнелија Тацита, Светонија и Плинија Млађег. Код нас је недавно изашла, у преводу са пољског, књига „Оснивачи великих религија: Мојсије, Буда, Конфучије, Исус, Мухамед”. Ову књигу су написала петорица научника: Витолд Тилох (о Мојсију), Евгенијуш Слушкјевич (о Буди), Тадеуш Жбиковски (о Конфучију), Јузеф Келер (о Христу) и Едвард Шимањски (о Мухамеду). За нас је нарочито интересантан онај део који говори о Исусу Христу, а који је написао др Јузеф Келер. Келер најпре пориче да је Христос уопште постојао и тиме унапред одбацује сва историјска сведочанства о Христу, како хришћанска, тако и нехришћанска. Он поставља два питања: „да ли је Исус заиста постојао”, или „Исус уопште није био историјска личност него мит који је створило прво поколење хришћанства”. По њему, данас се у марксистичкој науци обе ове теорије прихватају као вероватне. Међутим, када даље о овоме расправља, он као да мења свој став: „Ипак, већ неколико година гамо почиње да крчи пут уверење да се теза о историјском постојању Исуса ослања на озбиљне аргументе, које сада не треба омаловажавати. То уједно објашњава да проблем постојања Исуса није у узрочној вези са хришћанством. Наиме, Исус ни у ком погледу није био „оснивач” хришћанства, онај који је одлучио о његовом настанку. Друштвена појава таквог домена и значаја као хришћанство није могла бити ни од кога „основана” или започета. Хришћанство је израсло из друштвених, верских, политичких, економских и културних услова ондашњег света. Одговор на питање да ли је постојао Исус, или није постојао, нема одлучујући значај за генезу хришћанства. Из тог разлога проблем Исуса није у првом плану у савременој светској науци, због чега је изгубила у оштрини митолошка теза у схватању описа о Исусу”.²

Из овог одломка видимо да је данас у марксистичкој науци, кад се расправља о Исусу Христу, најважније одвојити хришћанство од Његове личности. Сматрамо да је то немогуће и незамисливо. Хришћанство је цело прожето Његовом личношћу и без Њега би изгубило смисао и значај који има. Због свега напред реченог, а и због свих оних који и даље упорно поричу да је Христос постојао, треба из-

² Др Јузеф Келер, Оснивачи великих религија: Мојсије, Буда, Конфучије, Исус, Мухамед, Београд 1978. 169—170.

нети историјска сведочанства како библијска, тако и ванбиблијска, која јасно потврђују и доказују да је Исус Христос историјска личност. Али, пре тога, требало би да се упознамо са стањем и приликама у којима се налазило човечанство пре Христовог рођења. То је важно због тога што је религиозно-морално стање човечанства „измолило” да се појави једна таква личност као што је Исус Христос.

Римска империја је споља, на први поглед, одавала утисак да је у њој све у реду. Међутим, изнутра је изгледало све другачије. Она је била састављена од разних народа међу којима није било унутарњег јединства. Робова је било све више и њихов положај је бивао све тежи. „У породичном животу је царовала власт мужа над женом, оца над децом. Према закону женскиња је била бесправно биће... Са друге стране произвољни разводи и разврат уносили су нову рану у породицу... Али су много дубље биле ране религиозно-моралног живота... Ако су социјално-политичке мане квариле државни и друштвени организам споља, утичући, такорећи, на његово тело, религиозно-моралне мане разједале су му душу”.³ Државна религија у Империји је била грчко-римска. Богови су сликани и замишљани као људи са својим врлинама и манама. Као такви задовољавали су народну машту, али се код учених људи, нарочито филозофа, јавља сумња која прелази у критику верских традиција, што доводи до одбацивања ове религије. Јонска филозофска школа (V век пре Хр.), са Анаксимандром и Анаксименом на челу, прва је пољуљала веру у богове. Демокритова школа је дала много атеиста, а софисти су учили „да за веру у богове нема разумних основа”. Новоакадемска школа (III век пре Хр.) учила је „да је човек немоћан да позна макакву истину”. Овакве филозофске мисли су имале утицаја на грчку књижевност, а касније се преносе и у Рим. Римски писци понављају мисли грчких филозофа када исмевају богове. Цицерон каже: „Ко се бавио филозофијом, тај није веровао у егзистенцију богова”.⁴ Јувенал пише да чак ни деца нису веровала у постојање и живот душе после смрти. Религија се, једном речју, одржавала само ради обичаја и политике. Овоме доприноси и васпостављање сталног и обавезног *cultus caesarum* од стране цара Августа.

Овакво стање у религији се морало одразити и на морално стање. Описујући морално стање свог времена, филозоф Сенека каже: „Свуда су пороци и злочинства; толико их много има, да их је немогуће исправити; кипи нека борба ко ће кога претећи у непоштењу; сваки дан све више и више развија се жеђ за грехом и ништи се свака пристојност. Изгубљено је свако поштовање добра и дужности; пожуда — ево шта је сваком на лицу написано. Сада се већ преступи не врше јавно; сваки је убеђен да је невиност не само ретка, него да је немогућа и противприродна. И кад би само когод,

³ Др Ал. Доброклонски. Општа историја хришћанске цркве I период (до 313 год.), Београд 1933, 16.

⁴ Исто, 18.

један или неколико људи овако нагло рушили закон! Сваки, као по неком условном знаку, спреман је и хита да учини сваки могући преступ”.⁵ И Тацит, слично Сенеки описује ово стање: „Развратност је владала без уздржавања; околна острва напуњена су изгнаницима; пустињска места исфлекана су тајним убиствима. Сам Рим је био позориште ужаса, где су племенитост и сјајност богатства одређивале људе на пропаст... Где није било ништа светог, ништа безопасног, где су се робови бунили против господара час подмитом, час сопственом мржњом, где су слободни људи издавали своје патроне, па човек, који је проживео без непријатеља, умирао је од издајства пријатеља”.⁶ И апостол Павле даје слику главног града Империје и његових становника: „Они су испуњени сваке неправде, блуда, злоће, лакомства, пакости; пуни зависти, убиства, свађе, лукавства, злоћудности, шаптачи, опадачи, богомрсци, силеџије, хвалише, невјере, нељубазни, непримирљиви, немилостиви” (Рим. 1, 29—31). Философија је допринела не само паду религије, него и паду морала. Епикурејска школа је проповедала евдемонизам и утилитаризам као правила живота, а стојичка школа је сматрала зло „неопходним за хармонију света као што је сенка неопходна покрај тела”.

Међутим, треба рећи и то да је постојала и друга боља страна, чији представници се нису могли помирити са оваквим стањем, и који су водили многобожачки свет новој, узвишеној религији. Сократ је био убеђен да постоји разумни Творац света. Платон је учио „да је Божанство највиша идеја добра, не само моралног него и метафизичког, начелни основ свих идеја, као праслика сваког бића и највише начело свега, што је часно, праведно и свето; једном речју — изворно начело моралног закона”.⁷ Аристотел је учио о „једном непокретном покретачу”. Ови философи су схватили да се мора десити нешто надприродно да би се поправило стање у коме се налазило човечанство. „Неће бити на земљи реда све донде, док га неки ванредни божанствени случај не уведе међу људима. Осим ако Бог, сакривши се у сблику човека, не објасни и наше односе према Њему, и наше међусобне одношаје”,⁸ сматрао је Платон. Сократ је говорио да ће „некад доћи свеопшти учитељ, било Бог, било човек, који ће људе научити свима дужностима према Богу и људима”.⁹ *Сибилине књиге* су предсказивале блиску појаву „великог оснивача царства мира и љубави на земљи”. Народне масе су тог „великог оснивача,” замишљале као земаљског владара. Све више се почиње веровати да ће се он појавити са Истока.

⁵ П. Малицки. Историја хришћанске цркве I. Београд 1933. 15.

⁶ Доброклонски. Нав. дело, 30.

⁷ Исто. 20.

⁸ Малицки, Нав. дело, 17.

⁹ Доброклонски. Нав. дело, 38.

И на Истоку је провејавала слична мисао. Конфуције је, опраштајући се са својим ученицима, рекао да ће се „на Западу појавити светлост коју очекују народи као што увела биљка очекује кишу”.¹⁰ Оваква месијанска идеја је била изражена и код старих Индијаца, добивши разна митолошка, па чак и историјска оваплоћења. Она је достигла врхунац баш у време Христовог рођења. Код старих Египћана ова идеја је изражена и представљена у лику бога Озириса и владара фараона који су оваплоћење божанства. Код старих Персијанаца месијанска идеја је била изражена не само кроз лик бога Митре, него и Заратустре, који је посланик и пророк бога Ахура-Мазде.

Из свега овога можемо закључити да је месијанска идеја имала општечовечански карактер и да се јавила као религијска потреба човекове душе. Свет је жељно очекивао Месију (Спаситеља) — и Он се појавио у лику Исуса Христа. Да би се то још више истакло потребно је навести месијанска места у Старом завету која то потврђују.

БИБЛИЈСКА СВЕДОЧАНСТВА

СТАРИ ЗАВЕТ О БУДУЋЕМ МЕСИЈИ

Јишк будућег Месије је био најбоље истакнут у Старом завету. „Идеја Месије и месијанског царства била је једна из централних у Старом Завету. У томе погледу богослужење, обреди и Стари Завет морали су бити сенка овог царства, припрема за њ”.¹¹

Нашим прародитељима Адаму и Еви било је, одмах после пада, дато обећање о доласку Избавитеља. Ово обећање се назива „*прото-евангелион*”, тј. прво Еванђеље. Оно гласи: „И још мећем непријатељство између тебе и жене и између семена твојега и семена њезина; оно ће ти на главу стајати а ти ћеш га у пету уједати” (I Мојс. 3, 15). Протосванђеље је чувано и предавано са колена на колена. После потопа је било чувано у породици Ноја. Ноје је ово обећање предао сину Симу. Оно је касније нарочито изражено за време праоца Аврама, коме је Бог рекао да ће „... од Аврама постати велик и силан народ, и у њему ће се благословити сви народи на земљи” (I Мојс. 18, 18). Ово Божије обећање је било наговештено и Аврамовом сину Исаку: „И умножићу семе твоје да га буде колико звезда на небу, и даћу семену твојему све ове земље; и у семену твојем благословиће се сви народи на земљи” (I Мојс. 26, 4). Исаковом сину Јакову Бог је такође поновио ово обећање, које се са Јакова преноси на Јуду: „Палица владарска неће се одвојити од Јуде нити од ногу његових онај који

¹⁰ Исто. 39.

¹¹ Др Ал. Доброклонски, Општа историја хришћанске цркве I период (до 313 год.). Београд 1933, 2.

поставља закон, докле не дође онај коме припада, и њему ће се покоравати народи" (I Мојс. 49, 10). Мојсеј, записујући све ово, додаје да ће будући Избавитељ света имати једну посебну црту — биће Пророк: „Пророка ћу им подигнути између браће њихове, као што си ти, и метнућу речи своје у уста његова, и казиваће им све што му заповедим" (V Мојс. 18, 18).

Лик будућег Месије нарочито јасно је изражен и описан у месијанским псалмима и у књигама великих и малих пророка. У 2. псалму Месија је назван Помазаником Божјим: „Ти си син мој, ја те сад родих. Ишти у мене, и даћу ти народе у наследство, и крајеве земаљске теби у државу" (Псал. 2, 7—8). У 45. псалму говори се о Помазанику Божјем као човеку и Богу: „Ти си најлепши између синова људских, благодат тече из уста твојих, јер те је благословио Бог до века. Припаши, јуначе, уз бедро своје мач свој, част своју и красоту своју. И тако окићен похитај, седи на кола за истину и кротку правду, и десница ће твоја показати чудеса" (Псал. 45, 2—4). Овакав Месијин лик је употпуњен у 72. псалму, у коме се Он представља као цар мира и правде, као праведни судија и господар. Њему ће бити сви покорни и "... име ће његово бити увек; докле тече сунце, име ће његово расти. Благословиће се у њему, сви ће га народи звати блаженим" (Псал. 72, 17). У 110. псалму истакнуто је првосвештеничко и царско достојанство Месије: „Рече Господ Господу мојему: седи мени са десне стране, док положим непријатеље твоје за подножје ногама твојим... Господ се заклео, и неће се покајати: ти си свештеник до века по реду Мелхиседекову" (Псал. 110, 1 и 4). У псалмима се говори и о патњама и страдањима и о жртви будућег Месије. У 22 псалму та слика је тако јасно представљена и изражена, да човек има осећај, читајући га, да је настао онда кад је Господ Христос страдао. Примајући на Себе грехе света и страдајући због њих, Месија узвикује: „Боже, Боже мој, зашто си ме оставио удаљивши се од спасења мојега, од речи више моје?... Који ме виде, сви ми се ругају, разваљују уста, машу главом, и говоре: ослонио се на Господа, нека му помогне, нека га избави, ако га милује... Прободоше руке моје и ноге моје... Деле хаљине моје међу собом, и за доламу моју бацају коцку" (Псалм. 22, 1, 7 и 18). У 16. псалму исто тако се говори о страдању Месије и Његовој смрти, али се изражава вера да смрт Њега не може задржати: „Нећеш оставити душе моје у паклу, нити ћеш дати да светац твој види трулење" (Псал. 16, 10). Сви ови примери узети из псалама, испунили су се на Исусу Христу током Његовог живота на Земљи. Да Он није стварно живео овде на Земљи, онда би сва ова места и надања остала неиспуњена и неостварена.

Ипак је лик Месије најбоље изражен и оцртан у пророчким књигама. Пророци су били људи који су били надахнути, озарени од Бога, па су као такви предсказивали, пророковали о будућим догађајима. Они су лик и живот Месије тако јасно и подробно описивали — као да су Га гледали својим очима и били сведоци Његових дела.

Пророк *ЈОИЛ* говорећи о месијанским данима каже да ће се Свети Дух излити на све људе без обзира на њихов положај, националну припадност итд. Апостол Петар се у Новом завету позива на ово пророчанство (в. Дела 2, 17). Оно гласи: „И после ћу излити дух свој на свако тело, и прорицаће синови ваши и кћери ваше, старци ће ваши сањати сне, младићи ће ваши вићати утваре. И на слуге ћу и на слугиње у оне дане излити дух свој” (Јоил 2, 28—29).

Пророк *АМОС* (9, 11) је прорицао о тешким временима у којима ће се наћи Израил. Он још прориче да ће Бог подићи пали шатор Давидов и поправити га. У том шатору, односно цркви Христовој, сакупиће се, молити и спасти сви народи.

Пророчанства о Христу и спасењу које је донео, главне су мисли које провејавају кроз књигу пророка *ОСИЈЕ*. У 6. глави налазимо његово пророчанство о Христовом васкрсењу: „Ходите да се вратимо ка Господу; јер он раздра, и исцелиће нас, рани, и завиће нас. Повратиће нам живот до два дана, трећи дан подигнуће нас, и живећемо пред њим” (Ос. 6, 1—2). Ово место је тако разумео и протумачио апостол Павле: „Јер вам најпре предадох што и примих да Христос умре за грехе наше, по Писму, и да беше укопан, и да устаде трећи дан, по Писму” (I Кор. 15, 3—4). Пророк Осија је пророковао и о нашем васкрсењу: „Од гроба ћу их избавити, од смрти ћу их сачувати; где ти је, смрти, помор твој? Где је, гробе, погибија твоја” (Ос. 13, 14).

Пророк *МИХЕЈ* прориче да ће се Месија родити као човек у Витлејему. Као Бог-Он је вечан. „А ти, Витлејеме Ефрато, ако и јеси најмањи међу тисућама Јудиним, из тебе ће ми изаћи који ће бити господар у Израилу, којему су изласци од почетка, од вечних времена” (Мих. 5, 2). Из Новог завета знамо да се ово пророчанство испунило на Богочовеку Исусу Христу (в. Мт. 2, 6; Јн. 7, 42).

Пророк *ЕЗЕКИЛ* говори о Месији као кротком Пастиру, а о Новом завету као завету мира: „... и сви ће имати једног пастира, и ходиће по мојим законима, и уредбе ће моје држати и извршавати... и учинићу с њима завет мира, биће вечан завет с њима” (Езек. 37, 24, и 26).

Пророк *ДАНИЛО* је математичком тачношћу и прецизношћу одредио време кад ће се појавити Месија, кад ће се догодити поједини важни моменти из Његовог живота. Његово пророчанство „о седамдесет седмина” (9, 24—27), потпуно се испунило на личности и животу Господа Исуса Христа. Пророк Месију назива „Сином Човечјим”, а знамо из новозаветних списа да је Спаситељ тим именом назвао себе осамдесетчетири пута, као нпр: „Заиста, заиста вам кажем: ако не једете тело сина човечијега и не пијете крви његове, нећете имати живота у себи” (Јн. 6, 53); „Јер као што муња излази од истока и показује се до запада, такав ће бити долазак сина човечијега” (Мт. 24, 27); види: Мт. 24, 30; Мт. 16, 27; Мт. 12, 8; Мт. 25, 31; Мк. 8, 38; Лк. 22, 22; Јн. 13, 31). Пророк Данило је пророковао и о

другом доласку Сина Човечјег и догађајима везаним за тај долазак (в. 7, 13).

Пророк *ЗАХАРИЈА* у својим пророчанствима представља Месију као кротог и праведног Цара који ће јашући на магарцу ући у Јерусалим, а затим страдати, јер ће бити продан за тридесет сребреника: „... и измерише ми плату, тридесет сребреника. И рече ми Господ: „баци лончару ту часну цену којом ме проценише” (Зах. 11, 12—13). Из Новог завета нам је познато да се ово пророчанство у потпуности испунило на личности Господа Исуса Христа (в. Мт. 26, 15).

Пророк *АГЕЈ* (2, 7) назива Месију „Изабраним од свих народа” и прориче да ће Месија ускоро доћи.

Пророк *Малахија*, последњи пророк Старог завета, пророкујући о Месији износи Његове особине: „Ево, ја ћу послати анђела својега, који ће приправити пут преда мношвом, и изненада ће доћи у цркву своју Господ, којега ви тражите, и анђео заветни, којега ви желите, ево доћићес, вели Господ над војскама” (Мал. 3, 1).

Од свих старозаветних пророка о Месији је највише пророковао пророк *ИСАИЈА*, због чега се и назива „старозаветним еванђелистом”. Св. Кирило Александријски, тумачећи књигу пророка Исаије, каже: „Чини ми се да је блажени пророк Исаија поседовао не само пророчку благодат вишег свепена, него и апостолске приоритете, јер је он био пророк а уједно с тим и апостол; и у целој његовој књизи има говора испуњених светлошћу еванђелске проповеди”.¹² И блажени Јероним слично говори о личности пророка Исаије: „Исаија треба да се назива не толико пророк, колико еванђелист, јер је он тако јасно описао тајанствену страну Христа и цркве, да није довољно да га поштујемо само као предсказивача будућности, него и као састављача историјске прошлости”.¹³ Овај велики пророк је прорекао да ће се Месија родити од девојке: „Ето девојка ће затруднети и родиће сина и наденуће му име Емануило” (Иса. 7, 14). У Новом завету се на ово пророчанство позива еванђелист Матеј (в. 1, 23). Пророк Исаија говори и о својствима Емануиловим: „Јер нам се роди дете, син нам се даде, којему је власт на рамену, и име ће му бити: дивни, саветник, Бог силни, отац вечни, кнез мира. Без краја ће расти власт и мир на престолу Давидову и у царству његовом да се уреди и утврди судом и правдом одсада довека. То ће учинити Господ над војскама” (Иса. 9, 6—7). Месија ће бити и Бог и човек и зато је Његово име Емануило. Он ће по телу произићи као шиблика из стабла Јесејева и изданак из његовог корена. Он ће се појавити да би људе спасао и избавио их од греха и смрти. Он ће бити Спаситељ целог све-

¹² Cyrillus Alexandrinus, Commentarius in Isaiam Prophetan. lib. I, Prooemium, цитирано по: Др Ив. Г. Панчовски, Личност Исуса Христа III, превео Миодраг Михајловић, Ниш 1968, 156.

¹³ Исто, 156.

та, свих људи, а не само Јевреја: „Мало је да ми будеш слуга да се подигне племе Јаковљево и да се врати остатак Израиљев него те учиних светлошћу народима и да будеш моје спасење до крајева земаљских” (Иса. 49, 9). Новозаветна, Христова, црква исто то проповеда.

Месија ће бити Првосвештеник који ће својом жртвом спасти људе. Он ће добровољно пристати да страда. Биће презрен од људи, али ће пострадали за људе. Пророк Исаија тако тачно и прецизно описује догађаје из живота Господа Христа, да то човека задивљује и збуњује, али му и потврђује да је Исус Христос не само човек, него пре свега Бог — Спаситељ рода људског. Због тога је најбоље да се подсетимо пророкових стихова: „А Он болести наше носи, Он немоћи наше узме на се, а ми мишљасмо да је рањен, да га Бог бије и мучи. Али Он би рањен за наше преступе, избијен за наша безакоња; кар беше на њему нашега мира ради, и раном његовом ми се исцелисмо. . . Мучен би и злостављен, али не отвори уста својих; као јагње на заклање вођен беше и као овца пред оним који је стриже не отвори уста својих. . . Одредише му гроб са злочинцима, али на смрти беше са богатим, јер не учини неправде, нити се нађе превара у устима његовим” (Иса. 53, 4—9). Ови стихови јасно сведоче да пророк Исаија има у виду једну одређену, реалну личност, а не мит. Да се само мали део од свега онога што је пророк Исаија прорицао, испунило на Исусу Христу, и он би био довољан да поверујемо у реалност Христове личности. Пророк Исаија је прорицао и о Месијиним Претечи, који ће проповедати и припремати људе за дочек Месије. Пророк Претечу назива „гласом који виче” (в. 40, 3), а ми се подсетимо да је св. Јован Претеча живео у пустињи где је проповедао и припремао људе за дочек Спаситеља.

На крају, можемо закључити да су старозаветни пророци, а нарочито пророк Исаија, прорицали о будућем Месији као реалној личности. Касније, због ропства и прилика у којима су се Јевреји нашли, слика оваквог Месије почиње да бледи и Он у њиховим очима постаје само моћни цар који ће их, кад дође, ослободити ропства: „Символичка, небитна црта библијског Месије, у очима народа постала је бигна: Месија је цар, избавитељ од иноземног јарма, оснивач новог јеврејског царства које ће бити на челу осталих народа; друге, уствари битне црте, остале су у сенки”.¹⁴ Овакво схватање се раширило нарочито у времену пред рођење Господа Исуса Христа. Чак се јављају људи који себе проглашавају за „месију”, као нпр: Јегуда, син Сепфореја (Сарифеја); Матија, син Маргала (Маргалота); Јуда, син Језекије; Симон, Афронгеј, Тевда, Јуда Галилејац. Ипак, то не умањује вредност и значај старозаветних пророчанстава о будућем Месији која су „... изражена не просто у облику очекивања и жеља, као у незнабоштву, него у облику одређених претсказивања. Као и новозаветна, и старозаветна пророчанства уопће су у суштини и у погледу места и времена тачно одређена. Уз то она се тичу догађаја

¹⁴ Доброклонски, Нав. дело 5.

који се налазе изнад моћи воље дотичних људи. Стога се њихово испуњење није могло догодити по неком случају. Нарочито месијска пророштва, која састављају органичку целину која је постепено распа, нису се никако могла обистинити по каквом случају”.¹⁵

СВЕДОЧАНСТВА НОВОГ ЗАВЕТА

Стари завет је, ипак, био само припрема за Нови, који је савршенији и узвишенији. Због тога Стари завет, са својим пророчанствима и прасликама, налази свој пуни смисао у Новом завету. „А кад се наврши време, посла Бог сина својега јединороднога, који је рођен од жене и био под Законом, да искупи оне који су под законом, да примимо посинаштво” (Гал. 4, 4—5). Месија је дошао, јавио се у лицу Исуса Христа. Највише доказа за реалност Његове личности можемо наћи у Новом завету, ако се макар и у главним цртама, сагледају догађаји и личности везане за Њега. Новозаветни списи приказују живот Исуса Христа у „потпуно природним географским, историјским, етнографским, политичким и економским условима”. Велики научник Алберт Ајштајн каже: „Нико не може да чита Еванђеља, а да не стекне убеђење да се у њима говори о живој стварности. Пулс Исусове личности куца у свакој речи. Како је сасвим другачији утисак који стичемо из прича о легендарним старим херојима, на пример о Тезеју! Тезеј и њему слични лишени су стварне живости Исусове. Не можемо а да не признамо факат да је Исус живео и да су речи Његове чудно дивне. Чак иако су извесни људи раније и рекли нешто слично, то се ипак нико од њих није изразио тако божански као Он”.¹⁶

Време рођења Господа Исуса Христа

Пошто је Господ Исус Христос права историјска личност, а не митска, то је потребно да се упознамо са временом и приликама у којима се Он родио. Његов родослов јасно сведочи да је Он прави и истинити човек (в. Мт. 1, 1—17). Личности које се помињу у родослову познате су старозаветној историји и поређане су хронолошким редом. Описујући рођење Исуса Христа, еванђелист Матеј каже: „А кад се Исус роди у Витлејему Јудејскоме, за време цара Ирода...” (Мт. 2, 1). И еванђелист Лука исто тако говори о времену Христовог рођења: „У то време изиде заповест од ћесара Августа да се попише сав свет. Ово је био први попис за владања Кирина Сиријом” (Лк. 2, 1—2).

¹⁵ Милош Парента, Апологетика, Сремски Карловци 1927, 444.

¹⁶ „Geisteskampf der Gegenwart”, S. 235, цит. по: Др Ив. Г. Панчовски, Личност Исуса Христа I, превео Миодраг Михајловић, Ниш, 1967, 62.

Из ових стихова видимо да обојица прецизирају време кад се Христос родио. Они то не пишу тек тако. Еванђелист Лука је доста знао о догађајима које описује, али их је прво проверио, па тек онда записао: „Будући да многи почеше описивати догађаје који се испунише међу нама, као што нам предаше који испрва сами видеше и слуге речи беху: намислих и ја, испитавши све од почетка, по реду писати теби, честити Теофиле” (Лк. 1, 1—3). Ово потврђује да су се еванђелисти трудили да догађаје тачно опишу. Они не кажу да је Христово рођење било „давно, у непознатим временима, једног дана, некада”, итд. Тако почињу приче о митским личностима и херојима.

Вратимо се извештају еванђелиста Луке који, кад говори о времену Христовог рођења, помиње цара Августа. Август (Гај Јулије Цезар Октавијан) био је члан другог тријумвирата, у коме су, поред њега, били Антоније и Лепид. Лепид је убрзо погинуо, а Октавијан је победио Антонија 31. године пре Христа. Од тада је самостално владао Римском Империјом. За императора се званично прогласио 27. године пре Христа, када је узео ново име „Император Цезар Август, божански син” (Imperator Caesar Augustus, divi filius). Умро је 14. године после Христа. За време његове владавине извршена су три пописа становништва:

- први — 28. године пре Христа;
- други — 7—6. године пре Христа;
- трећи — 6—7. године после Христа.

Еванђелист Лука (2, 2) каже да је Киринај управљао Сиријом кад се Христос родио. По римским документима и летописима, Киринај је познати римски сенатор Публије Киринај. Римска документа кажу да је дошао у Сирију као легат у току 6. година после Христа. заједно са Капонијем, првим прокуратором Јудеје. Између 7 и 8. године после Христа извршен је попис становништва. Међутим, то се не слаже са еванђелским извештајем да је тада владао Ирод, који је умро 750. године од оснивања Рима, која по Дионисију Малом одговара 4. години пре Христа. То би онда значило да је Христос већ био рођен. Немогуће је да се Он родио за време првог пописа. Остаје други попис, али је тада Сиријом управљао Сатурнин, а не Киринај. Проблем је решен кад је пронађен документ који говори о двократној Киринајевој владавини Сиријом. Он је први пут дошао у Сирију између 10 и 6. године пре Христа, да као војни командант, по царској наредби, угуши побуну планинског племена Хомонада. Тада, у прво време првог Киринајевог боравка у Сирији, проконзул је био Сенције Сатурнин. Тада је извршен попис становништва и тада, у време тог пописа, рођен је Исус Христос у Витлејему.

Поред ових података, ваља поменути још неке који, такође, помажу да се утврди време Христовог рођења.

I — Каже се да се Христос родио у последњој години Иродове владавине. Година Иродове смрти је позната:

а) Јосиф Флавије пише (Antt. XVII, 8) да је Ирод умро 37 година после проглашења за цара од стране Јевреја. То проглашење је било 714. године од оснивања Рима, рачунајући годину од месеца нисана до нисана, па према томе је Ирод умро између нисана 750. и нисана 751. године од оснивања Рима, тј. између 4 и 3. године пре хришћанске ере.

б) Јосиф Флавије исто тако пише (Antt. XVII, 6) да је Ирод непосредно пред своју смрт, наредио да се спале народни учитељи Јуда и Матија, а исто тако и њихове присталице. То је извршено у ноћи код је било помрачење месеца. Астроном Ideler је израчунао да се то помрачење видело у Јерусалиму „ноћу између 12 и 13. марта, од 1. часа и 8 минута до 4. часа и 12 минута 750. године од оснивања Рима; тада је идући пун месец од 15. нисана (пасхални пун месец падао на 12. април. Како Ирода није било у животу на недељу дана пре ове Пасхе, то значи да је он умро 5. априла. Али, сагласно еванђелском указивању, Христос се родио бар на четрдесет дана пре смрти Иродове — дакле рођење Исуса Христа није могло бити доцније од фебруара 750. године или, било је крајем 749. године, а то је четири године пре хришћанске ере”.¹⁷

II — Еванђелист Лука (3, 1) каже да почетак рада св. Јована Крститеља пада на 15. годину владавине цара Тиберија. Тада је Господ Исус Христос навршио тридесет година живота, дошао на Јордан да се крсти, и после крштења почео Своју проповед. Ако се ових 15 година Тиберијеве владавине рачунају од смрти цара Октавијана, 767. године од оснивања Рима, онда долазимо до податка да се Христос крстио 782. године, а то значи да је рођен 752. године, што је немогуће, јер је Ирод умро још 750. године. Еванђелист Лука почетак Тиберијеве владавине рачуна од 765. године, када је почео владати заједно са Октавијаном. Тако долазимо до закључка да је Христос почео Своју проповед у току 780. године, а то значи да је рођен крајем 749. године од оснивања Рима.

III — „Четрдесет и шест година грађена је црква, и ти за три дана да је подигнеш?” (Јн. 2, 20). Јевреји су ове речи упутили Господу Христу зато што нису разумели симболички смисао Његових речи, што потврђује и еванђелист Јован: „А он говораше за цркву тела свога” (Јн. 2, 21). И Јосиф Флавије сведочи да је Ирод почео зидати храм у 18. години своје владавине, тј. 734. године од оснивања Рима. Четрдесетшеста година, која се горе помиње, пада на 780. годину, годину у којој је Господ Исус Христос почео Своју проповед. Тако опет долазимо до закључка да је Он рођен 749. године од оснивања Рима.

IV — Еванђелист Јован (19, 31) каже да је Господ Исус Христос умро у петак уочи Пасхе, која је те године била у суботу. По астрономским таблицама, Пасха је 783-784. године од оснивања Рима,

¹⁷ Милан Н. Милутиновић, Уједињено и објашњено четворојеванђеље (Живот и рад Господа Исуса Христа), Београд 1925. 281—282.

била у суботу. Кад се од те године одбију 33 $\frac{1}{2}$ године Христовог живота на земљи, остаје крај 749. године као године Његовог рођења.

У Светом писму пише да су мудраци са Истока дошли у Витлејем да се поклоне новорођеном Богодетету. Они су видели необичну звезду на небу, сетили се старог пророчанства да се Месија има јавити из дома Јаковљевог, па су пошли за том необичном звездом. То старо пророчанство гласи: „И ти, Витлејеме, земљо Јудина, нипочему ниси најмањи међу градовима Јудиним; јер ће из тебе изићи Вођ, који ће пасти народ Мој, Израила” (Мих. 5, 2). Ко су били мудраци са Истока? Мудрацима су називани свештеници код Миђана, Персијанаца и Вавилонаца. Пошто су се поред осталих дужности, бавили астрономијом и астрологијом, њихово име „мудраци” касније су добили и други људи који су се бавили астрономијом и астрологијом. Еванђелски мудраци су, вероватно, дошли из Вавилоније

Витлејемска звезда, о којој говори еванђелист Матеј, била је једна посебна појава. Поједини астрономи и савремени теолози на Западу, труде се да појаву ове звезде објасне чисто астрономски. Ова звезда је била NOVA, тј .нова звезда, и настала је конјукцијом планета Јупитера и Сатурна, 7 . година пре Христа. Ову теорију је изнео још 1603. године астроном Кеплер, а усвојили је касније астрономи Иделер, Енке, Хонтајм Кринцингер и други. „Ова значајна конјукција догодила се 7. г .пре Христа три пута, при чему је размак између поменутих планета био врло мали. Овој хипотези у прилог се наводи и вавилонско учење о Јупитеру и Сатурну као царским планетама; њихов сусрет морао је да буде од посебног значаја. Појава Јупитера и Сатурна у виду рибе значила је, према астролошким правилима и општепознатим јудејским очекивањима, рођење једног великог цара у јудејској земљи. Ипак је баш са астрономске тачке гледишта тешко објаснити како је ова звезда могла да предводи маге на њиховом путу од Јерусалима до Витлејема, од севера према југу, кад се у том правцу не креће ниједна планета. Сем тога време констелације Јупитера и Сатурна не слаже се са временом Исусовог рођења... Стога сва астрономска и астролошка нагађања треба оставити на страну и ову појаву сматрати једним чудесним догађајем, за који су маги били припремљени дугим и честим додиром са Јеврејима и њиховом религијом. Долазак мага из источних земаља остаје само доказ да су Месију очекивали сви народи, не само Јевреји, и да је Месија дошао да спасе све људе, како Јевреје тако и многобошце”.¹⁸

На основу изнетих података можемо закључити да је Господ Исус Христос реална историска личност. Свето писмо нам даје и друге податке из Његовог живота, који потврђују ову чињеницу. Ти подаци се не налазе у Еванђељима, него и у другим новозаветним списима. Писци ових списа су знали да проповедају и пишу о једној

¹⁸ Др Емилијан М. Чарнић, Еванђеље по Матеју I главе 1—11, Београд 1979, 22.

реалној личности. Апостол Петар каже: „Јер вам не показасмо силу и долазак Господа нашега Исуса Христа приповеткама мудро измишљеним, него смо сами видели славу његову” (II Петр. 1, 16). Они проповедају и описују само оно „... што чусмо, што видесмо очима својима, што размотрисмо, и руке наше опипаше” (I Јов. 1, 1). Зато су апостоли тако одважно и смело проповедали Христову науку, јер, како кажу сами, „ми не можемо не говорити што видесмо и чусмо” (Дела 4, 20). Раније смо нагласили да је Господ Исус Христос на осамдесетчетири места назвао Себе Сином Човечјим. Једном приликом, у разговору са Јеврејима, Он подвлачи да је прави и истинити човек: „А сад гледајте мене да убијете, човека који вам истину казах коју чух од Бога: Тако Авраам није чинио” (Јн. 8, 40). Пошто је Господ Христос истинити човек, потребно је да се поближе упознамо са догађајима из Његовог земаљског живота.

У осми дан по рођењу Њега обрезују, а у четрдесети дан Га носе у храм, како је прописивао Мојсејев обредни закон. Да није био истинити човек у Еванђељу не би могло бити записано да „Дете растијаше и јачаше у духу, и пуњаше се премудрости, и благодат Божија беше на њему” (Лк. 2, 40). Мали Исус је живео и растао у Назарету због чега је касније назван Назарећанином. Њега као видљивог и правог човека св. Јован Претеча крштава на Јордану. Он проводи четрдесет дана у пустињи, у молитви и посту. Ту, у пустињи, Ђаво Га куша сумњајући да је Син Божји, а не сумњајући да је прави човек. Као прави човек, Христос са својим ученицима обилази села и градове учећи људе. Њега фарисеји и књижевници оптужују „... видевши га где једе са цариницима и с грешницима” (Мк. 2, 16). Много људи је ишло за Њим дивећи се Његовим речима и делима.. То потврђује и евангелист Марко: „А Исус отиде са ученицима својим ка мору; и многи народ из Галилеје иде за њим и из Јудеје” (Мк. 3, 7). Да ли би тај велики број људи пошао за Њим да Га њихове очи нису виделе и уши чуле? Човек, који је био слеп од рођења и кога је Христос излечио, потврђује да је његов исцелитељ реална личност: „Човек који се зове Исус начини кал, и помаза очи моје, и рече ми: иди у бању Силоамску и умиј се. А кад отидох и умих се, прогледах” (Јн. 9, 11). У својој проповеди на дан педесетнице, апостол Петар потврђује да је Исус Назарећанин прави човек: „Људи Израилци! Послушајте ријечи ове: Исуса Назарећанина, човека од Бога потврђена међу вама силама и чудесима и знацима које учини Бог преко њега међу вама, као што и сами знате... преко руку безаконика приковасте и убисте... Тврдо дакле нека зна сав дом Израилев да је Господом и Христом Бог учинио овога Исуса кога ви распесте” (Дела 2, 22 и 36). Видимо, дакле, да апостол Петар потврђује не само да је Исус Назарећанин прави човек, него да је и Месија, Божанска Личност.

Противници Христа су знали да је Он међу њима живео и делао. Цела апостолска то потврђују: „Знајући да су људи некњижевни и прости, дивљаху се, а знадијаху их да бејаху са Исусом” (Дела 4, 13), па због тога јеврејске старешине пуштају из затвора апостоле

Петра и Јована. После крштења капетана Корнилија и његових укућана, апостол Петар потврђује да су апостоли сведоци Христових дела: „И ми смо сведоци свему што учини у земљи Јудејској и Јерусалиму; којега и убише обесивши га на дрво. Овога Бог васкрсе трећи дан, и даде му да се покаже” (Дела 10, 39—40).

Апостол Павле, до обраћења у хришћанство жестоки гонилац и противник хришћана и хришћанства, у својим посланицама сведочи не само да је Христос био стварни човек, него и Бог, па је према томе Он Спаситељ света: „Јер кад кроз грех једнога помреше многи, много се већа благодат Божија и дар изли изобилно на многе благодаћу једнога човека Исуса Христа” (Рим. 5, 15). „Христос је нас искупио од клетве законске поставши за нас клетва, јер је писано: проклет сваки који виси на дрвету” (Гал. 3, 13). Говорећи о Христовој кротости и смирености, он каже: „Јер ово да се мисли међу вама што је и у Христу Исусу. Који, ако је и био у обличју Божијему, није се отимао да се изједначи са Богом, него је понизио сам себе узевши обличје слуге, поставши као и други људи и на очи нађе се као човек. Понизио је сам себе поставши послушан до саме смрти, а смрти на крсту” (Фил. 2, 5—8). Исус Христос је дошао на свет, живео међу људима, страдао за њих и васкрсао,” јер један је Бог, и један посредник Бога и људи, човек Христос Исус” (I Тим. 2, 5).

У Саборним посланицама нарочито је истакнут значај Христових страдања за наше спасење. Иако безгрешан, Он је страдао, ради нас и наших грехова: „Јер и Христос пострада за нас, и нама остави углед да идемо његовим трагом.. . Који грехе наше сам изнесе на телу својему на дрво, да за грех умремо, и за правду живимо, којега се раном исцелисте... Крв Исуса Христа очишћава нас од свакога греха” (I Петр. 2, 21 и 24); (I Јов. 1, 7).

На крају Новог завета налази се *Откривење Јованово*. Велики број научника, представника негативне критике, оспоравао је аутентичност осталих новозаветних књига, али само једној није — *Откривењу*. Фридрих Енгелс, у делу „*За историју раног хришћанства*”, каже: „У Новом завету има једна јединствена књига, чије време писања може да се утврди са тачношћу, безмало у неколико месеци; она је написана вероватно између јуна 67. године и јануара или априла 68. године; та се књига следствено односи на најраније време хришћанства и одражава веровања тадашњих хришћана са најнајивнијом правичношћу и одговарајућим специфичним језиком”.¹⁹ Ми се са овим тврђењем, да је *Откривење* најстарији хришћански спис, не можемо сложити. Битно је то да они *Откривење* признају за аутентични спис, а знамо да се и у њему говори о Исусу Христу. При томе треба имати на уму то да *Откривење* није историјска књига и да не описује минуле историјске догађаје, него „да је то јединствена пророчка књига Новог завета”. У почетку, Господ Исус Христос је

¹⁹ Фр. Енгелс, *Ка историји раног хришћанства*, цит. по: Панчовски, Нав. дело, књ. I, 51.

представљен као „... сведок верни, и првенац из мртвих, и кнез над царевима земаљским, који нас љуби, и уми нас од греха наших крвљу својом” (Откр. 1, 5). Овде видимо да Његов лик није представљен као мит, него као лик Богочовска који има право људско тело и крв, коју је пролио ради нас људи. И у *Откривењу* је Он назван Сином Човечјим: „И усред седам свећњака као сина човечијега... и видех, и гле. облак бео, и на облаку сеђаше син човечиј, и имаше на глави своју круну златну, и у руци својој срп оштар” (Откр. 1, 13; 14, 14). *Откривење* говори и о Христовом другом доласку: „Ено, иде са облацима, и угледаће га свако око, и који га прободоше; и заплакаће за њим сва колена земаљска” (Откр. 1, 7). Да Господ Исус Христос није истинити човек, како би онда могао бити прободен? У *Откривењу* се помиње Јерусалим као место у коме је био разапет Исус Христос (в. Откр. 11, 8), па се због тога чак назива „духовним Содомом и Египтом”.

Када говоримо о сведочанствима новозаветних списа да је Исус Христос истинити човек, не можемо а да се не задржимо на опису мучења, страдања, распећа и смрти Исуса Христа. Као што Његов родослов сведочи да је Он истинити човек, исто тако то сведоче и Његова страдања и смрт. Да није реално постојао, Он се не би могао родити, па самим тим ни страдати, нити умрети на крсту. Ови моменти су врло тачно и подробно описани од стране самих еванђелиста. Др Јозеф Клаузнер, познати јеврејски историчар, каже: „Цела ова прича носи печат психолошке истине и у њену истинитост не може се нимало сумњати”.²⁰ Моменат кад је Христос ухваћен у Гетсиманском врту, описан је тако реално и са таквим појединостима, да је то још једна потврда да се то тако и збило. Господ Христос је из Гетсиманског врта одведен првосвештенику Ани, тасту првосвештеника Кајафе, мада је првосвештеничка власт била у Кајафиним рукама. То је учињено, вероватно, због тога што је Ана, као старији члан Синедриона, имао управну власт у својим рукама и што је, као Кајафин таст, свакако имао утицаја на овога. Кајафу је на положај првосвештеника поставио римски прокуратор Валериј Грат, а потврдио га његов наследник Понтије Пилат (в. Antt. XVIII, 2).

Господ Исус Христос није одговарао очекивањима и надањима јеврејских старешина и књижевника. Они су Месију замишљали и очекивали као моћног цара и националног ослободиоца, па зато Исус Назарећанин у њиховим очима није изгледао као Месија. Али, Он је у народу уживао велику популарност која је њима сметала, па Га је због тога требало уклонити. Међутим, Синедрион није могао своју пресуду учинити извршном, јер се Јудеја налазила под римском влашћу. Зато је Синедрион тражио да Понтије Пилат потврди њихову пресуду. Овај се у почетку томе противио, не налазећи никакве кривице на Христу. Јеврејске старешине тада приписују Христу поли-

²⁰ Prof. Dr Joseph Klausner, *Jesus von Nazareth*, S. 457, цит. по: Панчовски, Нав. дело, књ. I, 85.

тичку кривицу, која је била у томе да је бунио народ против цара. Претили су Пилату да ће га тужити цару ако Христ не осуди. Пилат се уплашио ове претње, па „... седе на судијску столицу на месту које се зове Калдрма а јеврејски Гавата. А бјеше петак уочи Пасхе око шестог сахата; и Пилат рече Јеврејима: ево цар ваш. А они ви-каху: узми, узми, распни га. Пилат им рече: зар цара вашег да разапнем? Одговорише главари свештенички: ми немамо цара осим ћесара. Тада им га дакле предаде да се разапне” (Јн. 19, 13—16). Судница у којој је суђено Христу, пронађена је приликом археолошких испитивања која је вршила експедиција под вођством L. H. VINCEN-ТА. То је један издигнути трг површине 2500 м². Тако је и научно потврђена веродостојност еванђелског извештаја о суђењу Исусу Христу. На овом тргу је Он ишибан, а на главу му је стављен трнов венац. Савремени ботаничари су испитивали од чега је овај венац био исплетен. Установили су да је био исплетен од трња *Ziziphus spi-na Christi*, тј. од сиријског храстовог трња. То трње је, према ботаничару С. Е. Расту, расло у околини Јерусалима, а нарочито на месту званом Голгота (в. Ив. Г. Панчовски, Личност Исуса Христа. I, 88—89).

Пошто су се наругали измученом Христу, војници су Га повели на Голготу да би Га разапели. Цицерон, велики римски беседник, казну распећа на крст сматра најстрашнијом и најсуровијом „најпре персијском, а затим типичном римском смртном казном”. Пошто Христос није могао носити свој крст, услед велике исцрплености, „нађоше човека из Кирина по имену Симона и натераше га да му понесе крст” (Мт. 27, 32). Пре самог распећа понудили су Му да попије напиток који је био састављен од вина помешаног са смиром. Овај напиток се давао осуђенима да би им олакшао муке. Еванђелисти нису ово измислили, јер и Талмуд сведочи да се овај напиток давао осуђенима да би им се помрачила свест и олакшале муке. Господ Христос је одбио да попије овај напиток, па је тако потпуно свесно поднео муке приликом распећа. Распет је у трећи час по јеврејском рачунању, тј. у девет часова пре подне по европском времену. Издахнуо је у девети час, односно у три сата по подне. Он је Својом смрћу на крсту извршио искупљење људског рода.

Поставља се питање којом и каквом је смрћу Христос умро? Научници су због тога вршили испитивања. Др Херман Модер је вршио испитивања у Келну и дошао до закључка, да, код човека разапетог на крсту, крв врло брзо одлази у доњу половину тела, па срце и мозак више не добијају довољно крви. Услед тога наступа несвестица, а убрзо и смрт. Код човека распетог на крст, смрт наступа услед срчаног удара.. На главни стуб крста често је стављан један мали подупирач, на који је осуђени могао да ослони своје ноге, па се крв поново враћала у горњи део тела. Несвест би престајала, а муке осуђеног се продужавале. Ако је требало да му се прекрате муке, одна су му батином пребијали голени. Осуђеник се више не би могао ослањати на тај мали подупирач, па би убрзо наступала нес-

вест, а за њом и смрт. И Еванђеља говоре о свему овоме. Пошто су осуђеници били распети у петак уочи Пасхе, а да им тела не би дуго била на крсту, „... дођоше војници и првome пребише голени и другome распетоме с њим. А дошавши до Исуса, кад га видеше да је већ умро, не пребише му голени него један од војника прободe му ребра копљем; и одмах изиде крв и вода. О онај што виде сведочи, и сведочанство је његово истинито” (Јн. 19, 32—35).

Пошто Господ Исус Христос није само човек, него и Бог, Он побеђује смрт и васкрсава из мртвих. Радосну вест о Његовом васкрсењу анђео саопштава мироносицама, а оне апостолима. Они су били сумњичави, па им се Господ Христос јавио да би их уверио да је васкрсао из мртвих. Апостол Тома тада није био присутан. Кад су му апостоли рекли да су видели васкрслог Господа, он им је одговорио: „Док не видим на рукама његовим ране од клинова, и не метнем прста својега у ране од клинова, и не метнем руку своју у ребра његова; нећу веровати. И после осам дана опет бејашу ученици његови унутра, и Тома с њима. Дође Исус кад бејашу врата затворена, и стаде међу њима и рече: мир вам. Потом рече Томи: пружи прст свој амо и види ране моје; и пружи руку своју и метни у ребра моја, и не буди неверан него веран. И одговори Тома и рече му: Господ мој и Бог мој. Исус му рече: пошто ме виде веровао си; благо онима који не видеше и вероваше” (Јн. 20, 25—29). Неверовање апостола Томе представља врхунац критичности. Оно нам сведочи да ни сами апостоли нису слепо поверовали, док се сами нису лично уверили. Зашто онда одбацивати та њихова сведочанства? Да ли можемо ми, из наше перспективе, тачније и прецизније говорити о тим догађајима?

На крају, кад сумирамо сва новозаветна сведочанства о Господу Исусу Христу као историјској личности, можемо закључити: „У светлости новозаветних сведочанстава о Господу Исусу као истинитом човеку добија своје историјско, реалистичко објашњење и потврду старозаветно учење о Месији као истинитом човеку, Сину човечјем, Страдалнику. Сва пророштва, предсказања, обећања, праслике, виђења о Месији као истинитом човеку, од његовог зачећа од Деве па све до искупитељског страдања, погребa и васкрсења његовог, испунили су се у земаљском животу Месије-Исуса Христа, истинитог Бога и истинитог човека”.²¹

ВАНБИБЛИЈСКА ИСТОРИЈСКА СВЕДОЧАНСТВА

О историчности Господа Исуса Христа поред библијских и других хришћанских списа, сведоче и небиблијски историјски извори. Међу њима најпре треба поменути древна јудејска сведочанства. Ова

²¹ Др Јустин Поповић, Догматика православне цркве II, Београд 1935, 70.

сведочанства потичу из средине у којој је Господ Христос живео и делао. „У својој неуморној и систематској борби против хришћана Јудеји би најлакше допринели одрицању хришћана од своје вере и придобили их за своја религиозна учења, ако би указали да Исус Христос уопште није постојао, да уопште није живео, нити је био разапет на крсту, према томе није ни васкрсао. Древни Јудеји су искористили сва могућа средства за уништавање хришћанства. Међутим, њима на ум није могло доћи да Исуса Христа објаве за мит, за измишљену личност, јер су сами добро знали да је Он постојао, чак је и цела Палестина тада била пуна живих сведока и материјалних споменика о земаљском животу Исуса Христа”.²² Од старих јудејских сведочанстава, за нас су најважнија дела Јосифа Флавија, знаменитог историчара I века, и *Талмуд*, јудејски религиозни спис.

Сведочанства Јосифа Флавија

Пуно име овог јудејског историчара I века гласи *Јосиф бен Матија*. Рођен је у Јерусалиму 37. или 38. године после Христа, за време владавине императора Каја Калигуле. Флавије се школовао у најбољим школама оног времена: фарисејским, садүкејским и есенским. Добро је савладао и грчки језик, што му је помогло да се боље упозна са грчком културом и њеним тековинама. Три године се подвизавао у пустињи код чувеног пустињака Вануса. У 19. години живота ступа у странку фарисеја, а касније постаје и свештеник. Све ово му је помогло да постане познат и свуда радо слушан. Када је у Јудеји избио устанак против римске власти, он ступа у редове устаника, па чак и руководи устанком у Галилеји. Међутим, римска војска под вођством познатог војсковође Веспасијана, успева да угуши устанак у Галилеји зауевши тврђаву Јотапату, последње устаничко упориште. Јосиф се предао Римљанима. Војници су тражили његову смрт, али је он успео да стекне Веспасијанову наклоност, прорекавши му да ће постати цар. И заиста, 69. године, Веспасијан је постао цар. Тада је дао Јосифу пуну слободу и своје фамилијарно име Флавије. После пада Јерусалима, 70. године, Јосиф одлази у Рим где се наставља и почиње да пише. Његово најпознатије дело су „*Јудејске старине*” (*Antiquitates Judaicae*). Ово дело је написано у 20 књига. У њему износи историју јеврејског народа од постанка света, па све до 66 године после Христа. Његово друго знаменито дело је „*О јудејском рату*” (*De bello Judaico*), написано у 7 књига. Написао је и аутобиографско дело „*Живот*” (*Vita*). Умро је око 110. године после Христа.

За нас је најважније дело „*Јудејске старине*”, јер се у њему помиње личност Господа Исуса Христа: „У то време појавио се Исус,

²² Др Ив. Г. Панчовски, Личност Исуса Христа I, превео Миодраг Михајловић, Ниш 1967, 18.

мудар човек, ако га уопште треба назвати човеком. Био је творац чудних дела, учитељ људи који су с радошћу примали истину, и он је многе Јудеје и многе Јелине привукао. Он је био Христос. И када га је Пилат по пријави наших првих људи разапео на крсту, нису га се одрекли они који су га раније заволели. Он им се јавио трећег дана опет жив, о чему су предсказали божански пророци као и о многим другим чудесним стварима његовим. И још увек постоји хришћански народ који је по њему назван”.²³ Представници негативне критике одбацују аутентичност овог извештаја. Они тврде да, Флавије као Јеврејин, није могао Исуса назвати Христом-Месијом. Овај пасус је, по њима, додала нека непозната хришћанска рука. Међутим, резултати свих научних критичких истраживања овог текста, показују да он, углавном, потиче од Јосифа Флавија. Овај пасус говори о историјском човеку Исусу, а хришћански додаци, или можда „ретуши”, наглашавају да Исус није само обичан човек, него и Христос (Месија) и да је као такав васкрсао у трећи дан после распећа. Та три додатка, које је убацила добронамерна непозната хришћанска рука, су:

„Ако га уопште треба назвати човеком”,
„Он је био Христос”,
„Он им се јавио трећег дана опет жив, о чему су предсказали божански пророци као и о многим другим чудесним стварима његовим”.

Велики број начуника у другом додатку („Он је био Христос”) види хришћански „ретуш”. Они сматрају да би тај део у првобитном, Флавијевом, тексту требао гласити: „Он је био *назван* Христос”. Исто тако и у трећем додатку виде хришћански „ретуш” и сматрају да је он првобитно гласио: „Он им се јавио *као што кажу*, трећег дана”.

На крају можемо закључити да Флавијево сведочанство о Господу Исусу Христу, и без ова три додатка, не губи ништа. Наведени пасус представља несумњиво историјско сведочанство о постојању Исуса Назарећанина као историјске личности.

Но, вратимо се другим Флавијевим извештајима који сведоче да је Исус Христос историјска личност. У „Старинама” (IX, 1), Флавије пише: „Ананије је добио првосвештенство; он је био веома необуздан, несхватљиво дрзак и предан секти садукееја који су били веома сурови у својим пресудама... Пошта је био такве природе, одмах после смрти Фистове и док је Албин још био на путу, искористио је прилику да сакупи судије и да осуди Јакова, брата Исусова, који је назван Христос, заједно са неким другим које су окривили,

²³ Josephus Flavius, *Antiquitates Iudaicae*, bib. XVIII, cap. III, 3, цит. по: Др Атанасије Јевтић. Личност Христа и хришћана — камен спотицања. Православље 1. јун 1979. 10.

да су, тобоже, прекршили закон, и одмах су их предали да их побију камењем”.²⁴ Историјски је тачно да је првосвештеник Ананије искористио моменат кад је умро Фист, а његов наследник Албин још није стигао, да побије многе хришћане у Јерусалиму међу којима и епископа Јакова, брата Господњег. Ово сведочанство је доказ да је Флавије знао да хришћани верују у Исуса као Христа (Месију).

У истом делу (V, 2) Јосиф Флавије помиње св. Јована Крститеља: „Он је био добар муж, који је саветовао Јудеје да се вежбају у врлини, да се придржавају правичности у односу један према другом, да поштују Бога са страхопоштовањем и на крају да се крштавају. . . После тога многи су пошли за њим, јер се беху потпуно одушевили његовим речима. Ирод је почео да се прибојава да његов огромни утицај не изазове устанак, јер је изгледало да су људи дословце испуњавали његове савете. . . И тако, само због Иродовог подозрења, био је окован у окове, отеран у тврђаву Махерус и ту убијен”.²⁵ Овакав опис лика св. Јована Крститеља не одудара од описа у Еванђељима. Негативна критика не оспорава аутентичност овог Флавијевог сведочанства. Па кад је све тако, зашто онда они оспоравају Флавијево сведочанство о Христовој личности, са којом личност св. Јована Крститеља стоји у тесној вези?

У „Старинама” и „Јудејском рату” Флавије помиње Понтија Пилата, човека који је на смрт распећем на крст осудио Господа Исуса Христа: „У Јудеју је Тиберије послао Пилата за државног управитеља. Он је наредио да се ноћу донесу у Јерусалим покривене слике Цезара, које Римљани зову знамењем”.²⁶ Пилат је, овим својим поступком, изазвао буру протеста и немира код Јевреја. Војници су били немоћни да умире народне масе. Пилат је морао на крају да попусти и уклони кипове. И Еванђеља говоре о побунама за време Пилатове управе Јудејом (в. Лк. 13, 1; Мк. 15, 7), што је доказ да је Пилатов лик, дат у њима, историјски веродостојан.

На основу свега досада реченог о делима Јосифа Флавија, можемо закључити да он у њима говори и сведочи о историјском лику Исуса Христа и личности везаних за Њега, било да су Његови истомишљеници, било противници.

Сведочанства Талмуда о личности Исуса Христа

Талмуд је, уз Стари завет, за Јевреје најважнија књига религиозне садржине. Дели се на *Мишну* и *Гемару*. Постоје његове две редакције: вавилонска и јерусалимска. Он није историографско дело, па због тога, у њему немамо много историјских сведочанстава. Осим тога он је јудејски религиозни писани извор, па у њему нема довољ-

²⁴ Antt. bib. XX, cap. IX 1, цит. по: Панчовски. Нав. дело, 22—23.

²⁵ Antt. bib. XVIII, cap. V, 2, цит. по: Панчовски. Нав. дело, 23—24.

²⁶ Јосиф Флавије. Јудејски рат, превео Др Душан Глумац, Београд 1967. 160.

но података о личности Исуса Христа. Али, и онолико колико говори и сведочи о Христу — довољно је.

„Када би у основи хришћанства био некакав легендарни или митски лик, а не стварна личност Исуса Христа, састављачи Талмуда би у својој фанатичној борби против те омрзнуте секте, како су они називали хришћанство, првенствено искористили тај разорни аргуменат. Међутим, њима ни на ум није могло пасти да порекну историјско постојање Исуса, јер је то било неоспорно и за њих и за све њихове савременике”.²⁷ Када ово знамо, онда наведимо места из Талмуда која говоре о Господу Христу:

1. Талмуд различитим именима назива Господа Христа, као нпр. „бен Пандера”, „бен Пантера”, „бенха Пантера”, „бен Пантори”, Исус бен Пандера”, тј. син Пандере. Објашњавајући ова имена, Ориген (*Contra Celsum*, lib. I cap. 32), сматра да се Јаков, Јосифов отац и Христов деда по телу, звао „Пантер”. Међутим, у новије време поједини научници, као нпр. Нич, Блек, Вернер Келер, ова имена тумаче другачије. По њима, „бен Пандера” је јудејско изопачавање грчке речи партенос = дева, девојка. Јевреји су чули да хришћани Христа називају *Yios Tis Pартхену* — „син Деве”, па су Га подругљиво називали „бен ха-Пантера”.

2. У Талмуду постоји једно врло значајно место у коме се Исус назива својим именом са додатком Назарећанин-Јешуа Ханоцери. Оно гласи: „У навечерју празника Пасхе Исус Назарећанин био је разапет. Пре овога четрдесет дана ишао је пред њим телал и викао говорећи да ће Исус из Назарета бити камењем убијен, јер се занимао мафионичарством, саблажњавао Израил и отпао од праве вере; ко може да каже нешто у његово оправдање, нека дође и нека каже. Пошто ништа није било речено у име његовог оправдања, он је у навечерје празника Пасхе био разапет”.²⁸ Ово место је од велике важности и то из више разлога:

а) Састављачи Талмуда не поричу да је Исус Назарећанин чинио чуда, али објашњавају да их је чинио помоћу магије. То се потпуно слаже са оним што пишу еванђелисти: „А књижевници који бејаху сишли из Јерусалима говораху: у њему је Веелзевул; и он помоћу кнеза ђаволскога изгони ђаволе” (Мк. 3, 22. Ср. Мт. 9, 34; 12, 24. Лк. 11, 15).

б) По Талмуду, Господ Исус Христос је саблажњавао Израил. Еванђеља, исто тако, сведоче да су се књижевници и фарисеји уплашили што велики број људи иде за Христом, па су се досетили да Га оптуже да саблажњава народ: „Онда главари свештенички и фарисеји сабраше скупштину, и говораху: шта ћемо чинити? Човек овај чини много чудеса. Ако га оставимо тако, сви ће га веровати” (Јн. 11, 47–48).

²⁷ Панчовски, Нав. дело. 26.

²⁸ *Der Babylonische Talmud Sinhedrin*, Fol. 43a; Bd. VII, S. 181, цит. по: Панчовски, Нав. дело, 28.

в) Талмуд сведочи да је Исус Христос осуђен и разапет у навечерје празника Пасхе. Подсетимо се да то исто сведочи и еванђелист Јован. „А беше петак уочи Пасхе” (Јн. 19, 14).

Међутим, у извештају Талмуда има различитих описа од оних у Еванђељима. Еванђеља не говоре да је телал ишао четрдесет дана пре Христовог распећа, него кажу да је, одмах по изрицању пресуде био разапет. То је било у складу са римским прописима, а и због тога што су јеврејске старешине инсистирале да се пресуда одмах изврши, јер се приближавао празник Пасхе. Састављачи Талмуда су се држали јудејске судске праксе која је предвиђала време од четрдесет дана од изрицања казне па до њеног извршења. У том интервалу се осуђеноме давала могућност да поднесе суду нове доказе у своју одбрану, па да казна, евентуално, буде ублажена.

Даље, састављачи Талмуда кажу да је Христос обешен, а не разапет, па тако изгледа да се не слажу са еванђелским извештајима. То је због тога што распеће, као један од начина извршења смртне казне, није било предвиђено јудејским законодавством, него римским.

3. У Талмуду се помињу Христови ученици, мада не сви: „Исус имаше пет ученика: Матаи, Накаи, Нецер, Бүни и Тода”.²⁹ Матаи је—Матеј; Накаи—Лука; Нецер—Андрија Првозвани, брат апостола Петра; Тода—Тадеј; Бүни—по једнима Никодим, а по другима Јован, Јаковљев брат.

4. Поред имена поменутих апостола, Талмуд помиње и апостола Јакова брата Господњег: „Једном бен Дама, сестрић рабина Исмаила, беше уједен од змије; тада дође Јаков из села Секханије да би га у име Исуса бен Пандера излечио”.³⁰ Еванђеља, а нарочито *Дела апостолска*, такође сведоче да су Христови ученици чинили чуда у име Његово и исцељивали болеснике. Раније смо видели да састављачи *Талмуда* Христова чуда приписују ђаволској сили, па су због тога бранили својим следбеницима да их исцељују Његови ученици. Због тога, горе поменути бен Дама, није био излечен у име Исуса Христа.

5. У Талмуду се помињу и еванђелски списи. Сасвим је реално да су састављачи *Талмуда* знали за Еванђеља, јер је Еванђеље по Матеју написано на арамејском језику. Талмуд Еванђеља назива „*Авонгиллаион*”, или „*Авенгиллаион*”.

На крају можемо рећи да је Господ Исус Христос у Талмуду представљен као историјска личност. Ова сведочанства Талмуда имају „искључиво научну вредност”. Ако имамо у виду да је Талмуд чисто јудејски религијски извор, онда не треба сумњати у аутентичност ових извештаја, нити у то да је нека хришћанска рука могла убацивати у Талмуд све те податке.

²⁹ Исто. 30.

³⁰ Der Babylonische Talmud, Aboda Zara, Fol. 27b; T. VII, 889, цит по: Панчовски, Нав. дело. 31.

Сведочанства многобожачких писаца о Исусу Христу

О Господу Исусу Христу и Његовим следбеницима, хришћанима, пишу и сведоче знаменити многобожачки писци I и II века: Корнелије Тацит, Светоније, Плиније Млађи и Келс.

Тацит

Тацит је живео од 55 — 117. године. Био је врло образован и способан човек. Заузимао је високе положаје у државној служби. За време владавине цара Трајана постао је проконзул Азије. Његова дела се одликују лепим стилем, тако да су многим, као нпр. Плинију. Млађем, служила као узор. Његови „Летописи” (Annales) су врло важни за нас, јер у њима, између осталог, помиње и хришћане. Тацит је *Анале* написао у 16 књига, које обухватају и описују владавину четворице императора: Тиберија, Калигуле, Клаудија и Нерона, тј. време од 16—68. године. Нажалост, ово дело није сачувано у целини

Тацит са мржњом говори о хришћанима. Говорећи о спаљивању Рима 64. године и негодовању народа после тога, он каже: „Да стане на пут гласинама, (пронађе) Нерон кривце и стане их кажњавати прѣбраним мукама. То су били људи омражени због злодела која су учинили, а које народ називаше хришћанима. Име су добили по Христу који је за Тиберијеве владе погубљен по пресуди прокуратора Понтија Пилата; потиснуто само замало, ово гнусно празноверје избило је и раширило се поново, не само по Јудеји, где се то зло и родило, него и по Риму, где се стичу и негују све могуће срамне и гадне вере са свих страна света. Најпре су похватани људи који су исповедали ту веру, а затим су они показали читаво мноштво других. Њима није доказана толико кривица за подметање пожара колико мржња на људски род”.³¹ Аутентичност овог извештаја је несумњива. Представници негативне критике, као нпр. Јузеф Келер, то оспоравају и сматрају да у Риму тада није могло бити „толико много хришћана”, нити је назив „хришћани” тада постојао. Овакво тврђење је неосновано. Хришћани су, већ после каменовања првомученика Стефана (35—36. г.), напустили Јерусалим. Неки су отишли у Антиохију и ту основали хришћанску општину. Хришћанство се ширило даље, тако да је у Риму, за време Нерона, било доста хришћана. Да би их потпуно искоренио и уништио, Нерон их је масовно гонио и убијао. За време тог гоњења пострадали су апостоли Петар и Павле.

Тацит је био „светски човек, образован у традицији јелинске учености и римске правничке свести”,³² па се зато овако рђаво изражава о хришћанима. Он, као учени, горди и охоли Римљанин, није могао да прихвати учење необразованог и простог, уз то „презреног и разалетог Назарећанина”.

³¹ Корнелије Тацит, *Анали*, превела Љиљана Црепајац, Београд 1970, 397.

³² Панчовски, *Нав. дело*, 36.

О постојању великог броја хришћана у Риму за време цара Нерона, сведочи и Светоније, такође познати римски историчар. Његово пуно име је Кај Светоније Транквил (око 69—139. г.). Најпознатије дело му је „Живот дванаест императора” (*De vita XII Caesarum*). Када пише о владавини цара Клаудија, он, између осталог каже да је цар Клаудије „Јудејце, који су подстрекавани Христом (*impulsore Chresto*) стварали nerede у Риму, протерао”.³³ Ово се десило 49. године. Дела апостолска сведоче, такође, о овоме: „А потом се одлучи Павле од Атине и дође у Коринт, и нађе једног Јеврејина, по имену Акилу, родом из Понта, који беше скоро дошао из Италије са женом својом Прискилом (јер беше заповедио Клаудије да сви Јевреји иду из Рима), и дође к њима” (Дела 18, 1—2). Ово сведочанство *Дела апостолских* потврђује да је међу протераним Јудејима из Рима било и хришћана, мада се то из Светонијевог сведочанства не може наслутити. То је због тога, што он, као Римљанин, још није правио разлику између хришћанства и јеврејске религије. Не треба да буну то што Светоније пише *Chresto* а не *Cristo* или *Christus*, јер је и цар Адријан, на пример, Христа називао *Christos*, а хришћане „*Chrestiani*”. Да се у овом извештају заиста ради о хришћанима, доказ је то што сам Светоније, кад говори о Нерону (16, 2), каже да је „Нерон кажњавао хришћане”.

Видели смо да се Светонијево сведочанство подудара са сведочанством *Дела апостолских*, па је то још један доказ веродостојности Светонијевог сведочанства о историчности Господа Исуса Христа и хришћана, али и доказ веродостојности *Дела апостолских*.

Плиније Млађи

II Плиније Млађи сведочи, такође, о Господу Исусу Христу као историјској личности. Његово пуно име је Кај Плиниј Цецилиј Сесунд. Рођен је 61 или 62. године. Стекао је високо образовање, што му је омогућило да брзо напредује у државној служби. Између осталог, био је проконзул Мале Азије. Умро је око 114. године.

Његова „*Писма*” су врло важно литерарно дело. За нас је нарочито важно оно, које потиче из 111. године, упућено цару Трајану. Налази се у X књизи под бројем 96. Иако оно описује стање почетком II века, ипак не губи свој значај, јер сам Плиније каже да су поједини хришћани, приликом саслушања, сведочили да су хришћани више деценија. У овом писму Плиније извештава цара да у Малој Азији има много хришћана, и да се та „зараза”, како назива хришћанство, врло брзо шири”. Они су тврдили да је цела њихова кривица

³³ Светоније, Живот XII римских царева, цит. по: А. Јевтић. Исти чланак. 4.

или заблуда у томе, што су се одређених дана сакупљали пре сванућа певајући и славећи Христа као Бога и обавезивали се заклетвом да неће чинити преступе, да ће се уздржавати од крађа, грабежа, прељуба, кршења дате речи итд".³⁴ Из овог извештаја се може лако уочити да Плиније, као многобожац, не признаје Христа за Бога, па зато и каже да су хришћани „певали химне Христу као Богу" (carmenque Christo quasi Deo), а не Христу Богу. Иначе, он не сумња у историчност Христове личности.

Аутентичност овог Плинијевог писма потврђује и Тертулијан, познати хришћански писац II века, у свом делу „*Заштита вере*" (Apologeticus): „Када је Плиније Секунд управљао својом провинцијом једне је од хришћана осуђивао, друге је удаљавао из службе, али, наставши се у деликатном положају због многобројности хришћана, он је упитао императора Трајана шта да чини убудуће... Тада му је Трајан у свом писму одговорио да такве људе не треба гонити, а оне који се предани суду, њих треба гонити".³⁵

Келс

Међу многобожачким историјским сведочанствима о Христу свакако треба поменути сведочанства знаменитог Келса. Његово најпознатије дело „*Истинита реч*" (Логос алитхис) није сачувано у оригиналу, али захваљујући Оригеновом спису „*Против Келса*" (Contra Celsum), у коме је скоро цело наведено, ми се, ипак, упознајемо са његовом садржином.

Исус Христос је за Келса обичан човек, рођен у сиромашној породици. Отац му се звао Пантера, а мајка Марија. Он не верује да је Христос син Божји. То се види из његовог разговора с једним Јеврејином, који „најпре пребацује Исусу да се он погрешно сматра сином девице, затим да је из забаченог јеврејског села и да потиче од сиромашне раднице. Њезин муж, по занимању столар, напустио ју је због неверства у браку. Напуштена од свог мужа и без части, родила је Исуса. Због беде и сиромаштва Исус је отишао у Египат, где је био радник. Ту је покушао учити и чаролије. После се вратио уображен у ту своју способност, због које се јавно прогласио богом".³⁶ Из овог пасуса видимо да Келс не сумња у историчност Христове личности. Христова чуда сматра за чаролије помоћу којих обмањује људе. Међу тим чудима помиње исцеливање болесних, чудотворно умножавање хлебова, васкрсавање мртваца, али ипак, сматра да су египатски мађионичари чинили још већа чуда, као нпр. исцеливали су болесне, изгонили демоне из људи, враћали душе мртвима, кре-

³⁴ Plinius Secundus, Epistolarum, bib. X, Epistola XCVI, цит. по: Панчовски. Нав. дело, 40.

³⁵ Tertulianus, Apologeticus adversus gentes pro Christianis, cap. II, цит. по: Панчовски. Нав. дело, 41.

³⁶ Origenes, Contra Celsum (I, 28) цит. по: Бранко Бошњак, Грчка филозофска критика Библије, Загреб 1971. 122.

тали фигуре животиња као да су стварне (I, 68). Келс одбацује извештаје еванђелиста о Христовом крштењу на Јордану (в. Мт. 3, 16—17; Мк. 1, 10—11; Лк. 3, 21—22), па каже: „Кад си се ти купао, кажеш да је изнад тебе прелетела птица. Но који је од поузданих сведока видео тај облик, или ко је чуо глас са неба, који те је прогласио божјим сином, наиме ко је то чуо осим тебе и још неколицине, који су с тобом били кажњени”.³⁷ Келс каже да је Христос имао једанаест ученика (I, 62). Јуду изоставља због издајства. Он говори и о страдањима Господа Христа. То је за њега само доказ да је Христос обичан човек, јер да је Бог, Он то не би дозволио.

И Келс је, као и Тацит, горди и охоли Римљанин који не може да схвати да један прости Галилејац може бити Син Божји. Сматрајући Христа само за обичног човека, он Му се обраћа речима: „Какав Бог, какав Син Божји, чим га Отац није могао спасти казне, а сам он није био у стању да је избегне? Не — твоје рођење, твоја дела, твој живот показују—да си ти човек!”³⁸

ЗАКЉУЧАК

На основу свега досад реченог, можемо сасвим сигурно закључити да је Господ Исус Христос реална историјска личност. За нас хришћане то никад није ни било спорно. Ми верујемо у Њега као Сина Божјег, који је дошао на Земљу у лицу Исуса Христа, живео, пострадао и васкрсао ради нас и нашег спасења. Али, због свих оних који оспоравају Његову историчност, било је потребно навести доказе. „Да није прави човек, човек са душом и телом, Господ Исус би остао трансцендентан људском животу и историји, и с правом би сва повест о Њему била оглашена за мит и Он увршћен у митска бића”.³⁹

Кад не би било ниједног историјског сведочанства о Христу, како библијског тако и ванбиблијског, опет бисмо морали доћи до закључка да је Он постојао. Доказ за то су само хришћанство и хришћанска Црква, који скоро две хиљаде година, својим постојањем, сведоче о Њему. „Црква посведочава повесну стварност великих чињеница Откривења и Христове божанске појаве и рада: својим вечним постојањем, својом вековном непресушивом и увек једнако свежом препородном силом, која преображава и обнавља личност и друштво”.⁴⁰ Не смемо заборавити ни хиљаде знаних и незнаних хришћанских мученика који су своје животе дали за Њега. Њихова мученичка смрт је, такође, доказ да је Он стварно постојао. И зато, на крају, закључимо да „људски род није имао ниједну појаву која би се овом појавом — појавом Исуса Христа-ма и издалека могла мерити и упоредити”.⁴¹

³⁷ Contra Celsum (I, 41), цит. по: Бранко Бошњак, Нав. дело, 124.

³⁸ Contra Celsum (I, 54), цит. по: Панчовски, Нав. дело, 44.

³⁹ Др Јустин Поповић, Догматика православне цркве II, Београд 1935, 39.

⁴⁰ Милош Парента, Апологетика, Сремски Карловци 1942, 425.

⁴¹ Leopold von Ranke, Weltgeschichte, 1—16, Th. S. 169, цит по: Др Радивој А. Јосић, Борба против и за јеванђелског Исуса Христа, Београд 1936, 76.

Summary

Dragan Protich

HISTORICITY OF OUR LORD JESUS CHRIST

This is a survey of arguments both *against* and *for* the historical authenticity of the Person of Jesus of Nazareth who is the Christ.

The author quotes first all the Talmudic evidence, then that of Joseph Flavius and of the pagan writers: Tacitus, Suetonius, Plinius Junior, Celsus.

The main argument is taken from the relevant biblical sources: the messianic promises of the Old Testament as fulfilled in the Person of Jesus the Christ. Historicity of the New Testament literature and the existence of the Church implies the historicity of Jesus Christ as well.